

ACADEMIA ROMÂNĂ

STEAGUL LUI MIHNEA VODĂ RADUL

IN MUZEUL ISTORIC DIN BELGRAD

DE

N. IORGA

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE.

CU 1 STAMPĂ

EXTRAS DIN:
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II. — Tom. XXXVI.
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA

LEIPZIG

OTTO HARRASSOWITZ.

VIENA

GEROLD & COMP.

1914.

35.837

Prețul 50 bani.

Analele Societății Academice Române. — Seria I :

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II:

L. B.

Tom. I—X. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1879—1888.	
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1878—1888	2.—
Tom. XI—XX. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1888—1898.	
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1888—1898	2.—
Tom. XXI—XXX. — Desbaterile și Memoriile Academiei în 1898—1908.	
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1898—1908	2.—
Tom. XXXI. — Desbaterile Academiei în 1908—9	5.—
• XXXI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	10.—
Patruzeii și doi de ani de domnie a Regelui Carol I, de <i>D. Sturdza</i> .	—,20
Un proces de sacrilegiu la 1836 în Moldova, de <i>Radu Rosetti</i>	—,50
Letopisetul lui Azarie, de <i>I. Bogdan</i>	1,60
Cum se căutau moșiile în Moldova la începutul veacului XIX.	
Condica de răfueală a Hatmanului Răducanu Roset cu vechilii	
lui pe anii 1798—1812, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Originile asi-ro-chaldeene ale greutăților romane, de <i>Mihail C. Sufu</i> .	—,20
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupațiunea rusească dela	
1806—1812. I. Cauzele războiului. Începutul ocupației, de <i>Radu</i>	
<i>Rosetti</i>	2.—
Negru Vodă și epoca lui, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,50
Criminalitatea în România, după ultimele publicațiuni statistice,	
de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,30
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812.	
II. Negotierile diplomatice și operațiunile militare dela 1807—1812.	
Amănunte relative la ambele țeri, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Unioniști și separatiști, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,50—
• XXXII. — Desbaterile Academiei în 1909—1910	5.—
• XXXII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	14.—
Știri despre veacul al XVIII-lea în țerile noastre după corespon-	
dențe diplomatice străine. I, 1700—1750, de <i>N. Iorga</i>	—,50
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812.	
III. Amănunte asupra Moldovei dela 1808 la 1812, de <i>Radu</i>	
<i>Rosetti</i>	1,60
— IV. Amănunte asupra Țerii-Românești dela 1808 la 1812, de	
<i>Radu Rosetti</i>	2,—
Despre elementele cronologice în documentele românești, de <i>N.</i>	
<i>Docan</i>	1,20
Partidele politice în Revoluția din 1848 în Principatele Române,	
de <i>A. D. Xenopol</i>	—,50
Studii privitoare la numismatica Țerii-Românești. I. Bibliografie	
și documente, de <i>N. Docan</i>	—,60
Știri despre veacul al XVIII-lea în țerile noastre după corespon-	
dențe diplomatice străine. II, 1750—1812, de <i>N. Iorga</i>	—,80
Conflictul dintre guvernul Moldovei și mănăstirea Neamțului.	
I. Înainte de 1 Iunie 1858, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
Marele spătar Ilie Țifescu și omorirea lui Miron și Velișco	
Costin, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,50
Luptele dela Ogretin și Teșani din zilele de 13 și 14 Septem-	
vrie 1602 (7111), de <i>General P. V. Năsturel</i>	—,50
Conflictul dintre guvernul Moldovei și mănăstirea Neamțului. II.	
După 1 Iunie 1859, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Din amintirea unui boier Moldovean din jumătatea întâi a vea-	
cului XIX, <i>Dimătrie Ghițescu</i> , 1814—1878, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,70
«Doamna lui Ieremia Vodă», de <i>N. Iorga</i>	1.—
Sociologia și socialismul, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Despre metoda în științe și în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,20
Țara Severinului sau Oltenia, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,50
• XXXIII. — Desbaterile Academiei în 1910—1911	4.—
• XXXIII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	12.—
Francisc Rákóczy al II-lea, înviatorul conștiinței naționale ungu-	
rești și Români, de <i>N. Iorga</i>	—,40
Un călător italian în Turcia și Moldova în timpul războiului cu	
Polonia, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Două documente privitoare la revolta boierilor din țara Făgăra-	
șului în favoarea lui Mihnea Vodă numit cel Rău, 1508—1510,	
de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,20
Carol al XII-lea, Petru cel Mare și țerile noastre, de <i>N. Iorga</i>	1.—
Câteva note despre cronicile și tradiția noastră istorică, de	
<i>N. Iorga</i>	—,20
Alte lămuriri despre veacul al XVIII-lea după izvoare apusene.	
Luarea Basarabiei și Moruzestii, de <i>N. Iorga</i>	—,40

STEAGUL LUI MIHNEA VODĂ RADUL IN MUZEUL ISTORIC DIN BELGRAD

DE

N. IORGA

Membru al Academiei Române.

Sedința dela 15 Noembrie 1913.

Acum câțiva ani, colegul nostru d-l I. Bogdan făcea Academiei o comunicație cu privire la cele două steaguri dela Ștefan cel Mare ce se păstrează la Athos, dând descrierea lor și înfățișând și inscripțiile de pe dânsule (1). Dăruite de marele Domn la fundațiunea sa dela Sfântul Munte, ele duceau acolo de sigur o veste de biruință, care nu s'ar putea statornici la amândouă (unul e din 7008=1499—500). Trebuie să fie vorba însă și pentru acesta de una din luptele dela sfârșitul carierei războinice a lui Ștefan, căci numai în anii din urmă ai lui începù el acele lucrări la Zograf, cari nu fură cu totul isprăvite decât de fiul său Bogdan. Steagurile fură astfel prefăcute în prapure, și păstrarea lor se datorește deci întrebuițării în biserică, pentru alaiurile religioase. Și încă în biserică dintr'o cetățuie creștină așa de bine păstrată ca cea dela Sfântul Munte, unde, mulțumită unei străvechi autonomii, n'a pătruns niciodată năvălirea și prada Turcilor.

Din al XVI-lea veac, *pare* că nu s'a păstrat nici un steag, deși siguranța deosebită n'o avem încă. O cercetare amănunțită a prapurelor din toate bisericile, prapure cari au putut fi prefăcute în vremuri mai nouă, dar păstrând totuș unele din caracterele lor vechi, poate și inscripții, nu s'a făcut. Poate chiar Athosul însuș să aibă, în multele fundații domnești ce cuprinde, dela Neagoe, dela

(1) Vol. XXIV; Cf. Iorga, *Istoria armatei române*, I, pp. 78—80.

Petru Rareș și dela Alexandru Lăpușneanu, steaguri muntene și moldovenești despre cari n'avem cunoștință încă.

Acum câtva timp, președintele nostru, d-l Dr. Istrati, ne vorbiă de două steaguri românești ce s'ar păstră în Muzeul Istoric din Belgrad și arată chiar că ele vin amândouă dela Mihaiu Viteazul (1). In acest caz, ele ar fi fost mult mai vechi decât steagul dela Dresda, cunoscut în 1881 de Vasile Alecsandri (2) și descris scurt de venerabilul nostru secretar general, d-l D. A. Sturdza (3), steag care, prins, de sigur, în lupta de sub zidurile Vienei, în 1683, când Șerban Cantacuzino și Duca Vodă erau, de silă, în lagărul turcesc, fu dus de biruitori din contingentul saxon Electorului August, ajungând apoi în Muzeul care astăzi îl păstrează (4). Și, neapărat, mult mai vechi decât cele două steaguri din veacul al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea, cari, apărute cu prilejul Expoziției jubilară din 1906 ca venind din Arsenalul Armatei, s'au întors acolo: steagul muntean dela 1758 — un pătrat de catifea brună cu Sfinții Constantin și Elena, cu stemele ambelor țeri și cu inițialele numelui lui Scarlat Vodă Ghica — și steagul albastru, cu vulturul între ramuri de măslin și cu chipul Sfântului Teodor Tiron, al lui Tudor, care a mai fost reprodus, dându-se și inscripția care se cetește pe dânsese (5). Un steag al lui Mihaiu ar trebui să fie pus alături ca vechime cu acel steag al lui Ieremia Movilă, din Martie 1601, care, luat, tocmai de Mihaiu

(1) *Macedonia*, București 1911, planșe.

(2) V. revista *Viața Nouă*, n-l din urmă.

(3) V. aceste «Anale», VIII², pp. 266—7.

(4) L-am reprodus pe frontispiciul volumului I din *Istoria armatei*. Mi se afirmă cu stăruință că în Muzeul militar din Viena ar mai fi un steag, tot dela Șerban, și luat, firește, în aceleași împrejurări.

(5) Cf. Aricescu, *Istoria revoluțiunii dela 1821*, I, p. 188, care dă și inscripția:

Tot norodul românesc
Troia de o ființă,
Pe tine te proslăvesc:
Trimite-mi ajutorință
Puterea ta cea mare,
Nădejde de dreptate
Și 'n brațul tău cel tare
Acum să am eu parte.

1821, Ghenarie.

Cf. descrierea din *Neamul Românesc*, I, 1907, pp. 373—4. S'a reprodus în «Cartea de cetire» pentru clasa a IV-a a d-lui M. Sadoveanu.

în lupta dela Goroslău, fu dăruit Impăratului, și, împreună cu multe altele, polone și turcești, fu copiat în colori de un artist al Curții (1). Ar fi mai vechi, în sfârșit, decât acele steaguri ale lui Radu Vodă Șerban, urmașul, în setea de războaie și în biruințe al lui Mihaiu, pe cari le descrie Spontoni, redactorul Memoriilor lui Basta (2); arătând că, de o parte, eră vulturul muntean cu crucea în plisc, iar de alta, chipul Maicei Domnului,— căci fără icoană nu se putea, de obicei, un steag, pentru care și orice steag se putea preface într'un prapur (3).

II.

Venind, săptămâna aceasta, la Belgrad pentru a încredința, și după dorința D-voastre, împreună cu epitropii delegați de așezământul Madona-Dudu din Craiova, d-nii Carianopol și Gioroceanu, clopotul, găsit la dărâmarea vechii biserici, al lui Caragheorghe, merit bisericii satului său de reședință Topola, am vizitat din nou Muzeul de istorie.

Steagurile formează un șir întreg din culoarul dela intrare, dar ele sunt nouă, având inscripții în scriptură rusească, și vin de sigur toate din cursul războiului popular pentru eliberarea țerii. Intr'o odaie vecină însă, am aflat, lângă altele două, steagul, *un singur steag*, care poartă numele lui Mihail Voevod.

Dar el nu aparține Viteazului, biruitorului, cum s'ar fi putut crede cu atât mai mult, cu cât în oastea acestuia se găseau atâția Sârbi, pe cari-i înseamnă și socotelile Vistierului său și atâtea din

(1) V. Mika Sándor, *Weiss Mihály*, planșe.

(2) *Historia della Transilvania*, p. 247: «Due altre bandiere grandi del paese, tenute e stimate miracolose, che Radulo s'haveva fatto portare innanzi l'una di candid damasco, ov'era penneleggiato un corvo con croce duplicata e croce vermiglia in bocca, stante sopra verde ginebro, l'altra di sanguigno colore, ov'era dipinta virginea testa di venusta donzella con bellissimo gieroglifici».

(3) Să mai notăm steagurile din 1664, pe cari un martur le descrie așa: «tutte le bandiere, tanto de'Vallacchi, come de' Moldavi, havevano croci rosse e bianche, con molte figure di S. Georgio, la coronatione della Madonna Santissima, la Mostranza con l'hostia portata degl'angeli» (Iorga, *Acte și fragmente*, I, p. 260).—La Hurez se mai păstrează încă un prapur zugrăvit, infățișând Botezul Domnului și, pe cealaltă parte, inscripția: Konstantinus Brancovan, Valachiae Transalpinæ princeps, anno Domin 1698» (Iorga, *Inscripții*, I, p. 190, no. 400).—Pentru un steag cu Sf. Nicolae în 1807—12 v. memoriul despre clopotul lui Caragheorghe, în aceste *Anale*.

izvoarele timpului, românești și străine: beșliii sârbi ai lui Jivco Negrul, bandele lui Baba Novac, mort pe rug la Cluj pentru cauza eroului învins, țăraniii bănățeni ai lui Gheorghe Palatici, Ban de Lugoj și Caransebeș, Dalmatinii lui Deli-Marcu, jertfit și el de răsbunarea turcească, fără a mai pomeni pe acei cari au putut întovărăși pe acel Gheorghe Raț, care, înainte de a pieri în lupta cu acelaș Radu Șerban, fusese Banul oltean al lui Mihaiu însuș (1).

De fapt, steagul nostru nici n'a fost adus, cum s'ar fi admis așa de ușor, de ostași sârbi, dintre cari se găsiu mulți între mercenarii, formați, echipați și numiți, în epoca lui Mateiu Basarab după modelul seimenilor Sultanului Murad al IV-lea, rivali chemați ai Ienicierilor și Spahiilor, Seimeni munteni, cari, dispărând în Țara-Românească, după răscoala din 1655 și distrugerea de intervenția pedepsitoare a lui Gheorghe Rákóczy al II-lea, principe al Ardealului, au lăsat rămășițe, păstrând acest nume turcesc, împrumutat unuia din corpurile ienicerești, în Serbia însăș (2). Steagul din Belgrad a fost adus numai la 1883, din Komorn în Ungaria, oraș cu o veche și bogată colonie sârbească, de un istoric sârb, anume Vutcovici.

Că nu e din vremea cea mai bună, o arată materialul inferior din care e făcut și lucrul puțin îngrijit al podoabelor. Pe o bucată de *moire* roșie-vișinie cu ape: 139 de centimetri lungime (145 cu franjuri—de aceeaș culoare—cu tot) și 105 de lățime, se văd urmele foarte șterse—pentru cari o fotografie inteligibilă n'a fost cu putință, rămânând să facem o copie în colori—ale unui desen, destul de complicat și ale unei inscripții, repetate, unul și cealaltă, cu neînsemnate deosebiri—contra datinei, care cereă alt lucru pe fiecare față—pe ambele fețe ale steagului.

Intre soarele și luna de pe monede și peceți stau literele. Mai jos, de o parte și de alta, se înșiră stele: douăsprezece în stânga, cinci în dreapta, cari se unesc jos prin alte trei stele. Stema înfățișează întâiu o mai mare coroană, apoi o alta mai mică peste capetele unui vultur bizantin, sprijinit de lei cu gura căscată, iar, jos, penele cozii se află între cele două chipuri împărătești, obișnuite, încă din al XV-lea veac, în pecetea cea mare munteană, (cea mică având vulturul cu un singur cap). La dreapta, spre su-

(1) V. conferința mea, ținută în ședința festivă a Academiei Regale din Belgrad, *Relations entre Serbes et Roumains*, Vălenii-de-Munte 1913, pp. 24—5.

(2) V. memoriul meu despre *Răscoala Seimenilor* în aceste *Anale* pe 1911.

liță, mai e o cruce, în celălalt sens, cu tivituri de un albastru deschis și însemnarea îndătinată a biruinței creștine: **IC. XC. NIKA.**

Inscripția de căpetenie are acest cuprins:

**ІѠ Михаилъ Радскъ мѣстнѡ бжїю (1) || оугровлахїнскїи ѿгемонъ и омежа-
цїихъ странъ || архїдшѣкъ.**

Adică:

**IO MIHAIL RADUL, CU MILA LUI DUMNEZEU DOMN (ἰηγερμῶν)
AL UNGROVLAHIEI ȘI AL PĂRȚILOR MEGIEȘITE ARHIDUCE.**

III.

Știm cine e Mihail Radul. Cronicele noastre dau câteva pagine acestui Mihnea — adevăratul său nume —, stăpânitor de scurtă durată, a cărui Domnie se strecură între căderea lui Constantin Vodă Cărnul (Șerban), gonit de Turcii Pașei de Silistra și de Tătarii Bugeacului pentru sprijinul dat lui Gheorghe Rákóczy al II-lea, împotriva voinței împăratești, în Polonia (2), și între așezarea, de aceeași, a unui mai credincios vasal, Gheorghe Ghica,—dela 1658 la 1659. Înainte de a lua toiagul pribegiei, făcând să atârne restituția sa de a patronului ungur din Ardeal — o tristă rătăcire care i se mântui cu moartea, în Sătmar, la o frățească masă de împăcare, oferită de Constantin însuș, care și el voia să se întoarcă, prin acelaș ajutor —, el, fostul Musulman, a sfințit pompos biserici, cum o vedem prin povestirea arhidiaconului din Alep, Pavel (3), a încheiat alianțe creștine, a tăiat boieri ca să poată apoi să taie Turci (4), a declarat războiul formal Sultanului și, cu tot sprijinul catanelor de peste munți, Nemți și Unguri, a fost, la urmă, învins și izgonit (5).

Făcând toate aceste lucruri —și-a făcut și el lupta dela Călugăgăreni! — el avea înaintea lui un exemplu, un mare și zdrobitor exemplu, fatal pentru dânsul, pe Mihaiu. De aceea dubiosul fiu al lui Radu Mihnea (6), pe care cronicarii dușmani din țară îl înfățișau ca odraslă a lui «Iani Surdul» și ca un fost cămătar în Con-

(1) Pe altă față lipsește e.

(2) Hurmuzaki, X, Prefața.

(3) Traducerea din Cioran, pp. 243—4.

(4) Șineai, III, p. 121; *Studii și documente*, IV, Prefața, p. CCXCVII și urm.

(5) *Ibid.*, p. CCCVI. O ultimă scrisoare a lui, din 29 Septembrie 1659, în *Studii și documente*, IV, pp. 57—9, no. LIV.

(6) V. Hurmuzaki, IV¹, p. 421 și urm.

stantinopol (1), și-a zis *Mihail* Radul, nume pe care-l poartă în toate iscăliturile ca și în toate actele lui (2).

Știam, din monetele sale, bătute pentru plata mercenarilor (3), din pecetea lui solemnă, cu leii, cu vulturul bicefal, soarele și luna, cele două chipuri încununate, ba chiar cu doi îngeri (4) și dintr'un raport francez (5) că și-a zis arhiduce, — și câte un misionar din vremea lui Ludovic al XIV-lea râdeă, pe dreptate, de această pretenție, care a intrat deci în bizareriile decadenței noastre politice. *Steagul dela Belgrad vine însă acum să explice altfel decât prin megalomania unui nebun și unui șarlatan acest titlu; el vine să-l explice potrivit cu vechi amintiri istorice și cu drepturile pe cari, și atunci, ele le cereau.*

«Arhiduce» pentru «laturile megieșite», e duce, *herțec*—cum se zicea în vechile diplome — de Făgăraș și de Amlaș, e păstrarea tradiției lui Vlaicu Vodă, lui Mircea, lui Vlad Dracul, de stăpânire în Ardeal (6). Scriitorul lui Mihnea a crescut numai acest vechiu titlu și, în noua lui stilizare, el a prefăcut în «duce» vechiul «herțec», corespunzător cu cel, mai nou, al «Herțegovinei». Aș vedeă în această rafinare de formă influența rusească, de înflorită retorică, a lui Udriște Năsturel, care și în titlurile și prefetele cărților bisericesti a introdus artificialitatea retorică.

Dar de ce reapariția acestui titlu ambițios, dispărut de o vreme așa de lungă?

Să nu uităm că, peste douăzeci de ani, Grigorie Ghica va preținde dela principele ardelean Mihail Apaffy cele două Ținuturi (7). Indată după aceea Șerban Cantacuzino va pune Impăratului con-

(1) Nu e Constantin Căpitanul; v. ed. Iorga. Stoica Ludescu, cronicarul oficial, cunoaște singur (p. 346) legenda.

(2) Aceste *Anale*, XXI, p. 212.

(3) V. art. *Ban* din *Magnum Etymologicum* (moneda e pusă din greșeală eu a lui Mihailu Viteazul) și nota, următoare, a d-lui C. Moșil.

(4) Inscricția e: † Ioannes Michael Radulius D. G. Princeps et Archidux Valachiae Transalpinæ; v. Laurian, în *Magazinul istoric*, II, p. 187. O întâlnim și în scrisoarea citată în notă.—Hrisovul la care eră atârnată pecetea, un act de alianță cu vecinul din Moldova, s'a pierdut. Pentru excepționala lui însemnătate, îl reproducem din *Magazin*, l. c., pp. 181—6, unde întrebuintarea lui a ajuns foarte grea.

(5) Hurmuzaki, *Supl. I*, p. 245, no. CCCLVIII.

(6) V. Onciul, în *Convorbirile literare* pe 1903, p. 16 și urm., 207 și urm.

(7) *Despre Cantacuzini*, pp. cv-vi, după *Török-Magyarkori Allam-Okmánytár*, V, pp. 158—9.

diția de a i se restitui un Amlaş, care poate să nu fi fost, cum crede negociatorul, Radu Popescu, cronicarul, prin Banat, unde Domnul muntean voiă locuri de adăpostire (1).

Tradiția fusese înviată, nu printr'o creștere de putere, ci printr'o operă literară, prin străbaterea pentru alcătuirea ei a istoriei unui trecut îndepărtat. E vorba de **redactarea cronicii** muntene, a cărei ultimă formă o dădă Stoica Ludescul, logofătul de casă al Cantacuzinilor. *El începe, cum se știe, cu povestea descălecării din Făgăraș, o închipuire, dar care creștea neasămănat de mult pentru principatul muntean valoarea Ținutului.* Incă de mult arătasem părerea că partea dintâi e o mai veche compilație, ușoară de recunoscut prin *redactarea contemporană, directă, a suirii pe tron a lui Mateiu Basarab*, și am admite o inițiativă dela Udriște el însuș (2). Steagul lui Mihnea, cu pretenția ce cuprinde, fie și în dauna lui Rákóczy protectorul, vine acum să aducă dovada că *introducerea cronicii muntene eră alcătuită acuma în 1658—9, când se scriau aceste cuvinte pe baza dreptului istoric pe care această operă îl afirmase, înălțându-l încă, pe steag.*

(1) *Magazinul istoric*, V, p. 101.

(2) Cf. *Analele*, XXI, pp. 314—5.

MONETELE LUI MIHNEA VODĂ RADUL.

Până astăzi se cunosc următoarele tipuri și variante de monete bătute de acest Domn:

Monete de argint.

1. † IO MICHAEL · RAD D G VAL · TR PR între două cercuri lineare. Bustul loricat al Domnului spre st., cu coroană pe cap și sceptru în mâna dr. In câmp la dr. și st. 16 | 58.

℞ † SI DEVS NOBISCVM OVIS (*sic*) CON NO între un cerc de șnur exterior și altul linear interior. Acvila bicefală încoronată. Diam. 16 mm. [Sturdza, *Etym.* tab. C, II].

2. † IO MICHAEL · RAD D G VAL... între un cerc de șnur exterior și altul linear interior. Bustul Domnului ca mai sus, dar coroana întrerupe cercul interior. In câmpul st. de sus în jos: 1658.

℞ † SI DEVS NOBISCVM · OVIS CON · NO între două cercuri ca mai sus. Acvila bicefală încoronată. Diam. 16 mm. Greutatea 0,gr. 46. [Col. Acad. Rom.].

3. † IO MICHAEL · RAD · D · G... · TR · PR · între două cercuri de șnur. Bust ca mai sus. In câmp la dr. și st. $\frac{16}{58}$ | $\frac{58}{16}$.

℞ Ca mai sus. Diam. 16 mm. [Sturdza, *Uebersicht*, tab. III, 7].

Monete de aramă.

4. † IO MICHAEL · RAD · D · G VAL · TR · PR între două cercuri de șnur. Bustul loricat al Domnului, cu coroana pe cap (întrerupe cercul interior) și sceptru în mâna dr. In câmpul st. de sus în jos: 1658.

℞ † SI DEVS NOBISCVM · OVIS CON · NO între două cercuri de șnur. Acvila bicefală încoronată. Diam. 16 mm. Greutatea 0,gr. 57. [Col. Acad. Rom.].

5. Ca mai sus.

℞ * SI DEVS NOBISCVM · OVIS CON · NO între două cercuri de șnur. Acvila bicefală încoronată, întrerupe sus și jos cercul interior. Diam. 16 mm. Greutatea 0,gr. 52. [Col. Acad. Rom.].

6. † IO MICHAEL · RAD · D · G VAL · TR · PR · între două cercuri de șnur. Bustul Domnului ca mai sus. In câmp la st. și dr. $\frac{16}{58}$ | $\frac{58}{16}$.

℞ Ca mai sus, dar cercul interior este neîntrerupt. Ruptă. [Col. Acad. Rom.].

Const. Moasil.

A P E N D I C E

Noi, Mihai Radul, cu mila lui Dumnezeu Domnă și Voivodă a toată Țeara-Românească, dăm pomenirii și aducerii aminte, cu ceastă scrisoare a noastră, cum că, după ce ne ridică mila lui Dumnezeu la cinste ca aceasta, cădea-ni-se a da har Sfinției Sale, nu numai cu cuvinte mulțămitoare și rugătoare, ci și cu umplerea, mai virtos, a dumnezeștilor poruncilor lui, a ne cuceri și a îngădui Sfinției Sale. Decî poruncile lui multe sînt, și toate spăsitoare și mîntuitoare, însă una este cap și începătură altora tuturor: aceea este dragostea cătră vecin, cum mărturisesc singure ale lui zece cuvinte date în table de piatră lui Moisi; așijderea și, al doilea, din Sfînta Troiță, Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, Domnul nostru Is. Hr., întru sfînta a lui Evanghelie grăește că într'aceste 2 porunci reazămă toată legea și prorocii; așijderea și Apostolul, vasul alegerii, numărîndu-o în rîndul bunătăților, căpătîiu și începătură o face tuturor, zicînd: acum aceste trei rămîn, credința, nădejdea, dragostea, însă decît toate mai mare e dragostea; pre carea proorocitoriul Împărat încă, laudînd-o, zice: iată acum ce ar fi mai frumos sau mai cuvios decît a trăi frații împreună! Frați sîntem toți cari un tată avem în ceriū și o mumă pre pămîntū, Sfînta Besearecă, carea ne-aū născut cu sfîntul și dumnezeescul botezū. A trăi împreună, este a trăi întru dragoste, iară a trăi în dragoste, este a lăcui întru Dumnezeu, cum zice Sfînta Scriptură a Blagoslovului că: cine trăeaște întru dragoste, întru Dumnezeu lăcuaște; că aceea este carea împreunează toate despărțitele, și apropie toate depărtatele; și ce am putea număra toate laudele dragosteii, cu cite o laudă și o slăveaște Sfînta Scriptură!? Numai ce e destul a zice cuvîntul Teologului, ce e fečor tunetului, carele zice că atîta aū iubit Dumnezeu lumea, adecă pre om (că omul este lumea cea mică, cum zic filosofii), cît și pre unul fiiul lui nu l-aū cruțat a-l da drept spăsenia lui. Iacătă dară, că aceasta aū pogorît și pre Dumnezeu de în cer pre pămînt, de l-aū făcut om; dar, între oameni, unde se va stări aceasta bunătate și se va umplea aceasta poruncă, ce bine nu va putea face? Adevărat este că lucrul ei pre lume aceasta aū fost, și este, și va fi, a aduce lui Dumnezeu multe feliuri de plăcuți lui. De dînsa zicū și filosofii cei de

afară că cu liubovul și cu a firea într'un gînd unul cu altul lucruri mici crescîu de se facî mari (1).

De ačasta dară apucîndu-ne și noi vîrtos, împreună cu fratele nostru și de aproapele vecin, cu dumnealui Gheorghe Ghica, din mila lui Dumnezeu Domnul și Voivodul a toată țara Moldovei, punemu-o la mijlocul nostru, și nevoim ca cu umplerea aceștii sfinte porunci să aducem har Sfinției Sale pentru mila ce aî arătat cătră noi, robii lui, avînd nădeajde cum ačasta să ne fie povață către umplerea și a celorlalte dumnezeești porunci și bunătăți. Derept aceea dăm častă scrisoare a noastră de credință la mîna dumnealui, fratelui și vicinului nostru, în carea seriem și arătăm pre rînd tocmealele și lucrurile Domniilor noastre și a țărilor noastre, care trebescî a fi păzite între noi deîn toată nevoița nevătămăte: una, derept umplerea dumnezeeștii porunci a sfîntului liubov frațescî și vecinescî, alta, și derept groaza și frica a sfîntului jurămînt, cu carele strînsî ne legăm mai jos într'ačastă scrisoare. Întîiî: lucrurile și trebile Domniilor Noastre și și a țărilor la cinstita Poartă, orce trebî se vor întîmpla, verî Domniei Noastre, verî Domniei frăține-nostre, verî țării noastre, verî țării Dumniî Lui, chihaiialele noastre, împreună cu ale dumnealui, acealea trebî să aibă a le isprăvi frățește.—A doa: de se va întîmpla oruce cheltuială drept marghioliile a niscarî vrăjîmași ce se-arî rădica asupra Domniilor Noastre cu vre-o stricăciune, sau cu nescarî pîri și cuvinte mozavirnice, orî spre noi, orî spre fratele nostru, acea cheltuială, orî cîtă ar fi, datorî să fim a o da noi amîndoi Domniî frățește; însă cheltuiialele acealea de la acel loc cu știrea și porunca noastră, a Domnilor, să aibă a cheltui chihaiialele, precum le vom porunci; iară afară de în știrea și de porunca noastră nu.—A treia: chihaiialele ce vom avea la Țarigrad, care nu vor umbla bine să caute slujbele Domniilor Noastre amînduror frățește, ce se vor obleci vre unîi dintr'înșîi că nu umblă bine, unîi ca aceia, orî aî noștri arî fi, orî aî fratelui nostru, să se mazilească, și să se trimeată alții în locul acelora, ca să caute slujbele toți împreună, cum serie mai sus.—A patra: de va veni vre odată, de vre o parte, asupra verî-căruii de noi, nescarî vrăjîmași, afară de Împărăție (2), a vrăjîmași ca acela să le stăm amîndoi Domniî împotrivă cu armă, să nu lăsăm unul pre altul să-l calce vrăjîmașîi și să-i strice țeara fără știrea Împăratului; ci să stăm unul derept altul frățește, nicî să fim despărțiți întru tot traiul Domniilor Noastre.—A cincea: tocmelele țărilor noastre amînduror într'acesta chip să se așaze: adecă pre margene între hotară, să n'avem a da cărți de milă,

(1) Interesant proemiu ca al gramatelor patriarhale.

(2) Deci alianța nu eră și un act de trădare față de Turci.—E vorba mai ales de pribeagul muntean Constantin Basarab.

cărți de slobozie, nici să priimim a veni slujitorii dintr'o țeară într'alta. — A șasea: oamenii ce sînt pînă acum veniți dintr'o țeară într'altă țeară, să aibă a le se da cuvînt, să știe toți veneticii ca aceia, de acum pînă la Sânt-Jorjii carele va voi de bună voe a lui să-și meargă la moșie, opreală de nimea să n'aibă; iară carele va vrea să șază, volnic să fie, să șază în pace. — A șaptea: cari den oamenii acestor doao țări, de se vor afla vre unii ca aceia oameni răi fără credință, hicleani, vînzători, nevoind cu rău spre vre o țeară dintr'aceastea, și mozavirind și marghiolind spre vre unul den noi, Domnii lor, pre unii ca aceia să nu-i suferim nici noi, nici fratele nostru a se afla în țările noastre, ce să se cearte cu grabnică certare, și să fie goniți den țeri, pentru că se veaghe (1) și alții. — A opta: pentru boiarii pribeagi ce se vor afla, și se vor cerca cătră Domnul său, unii ca aceia să-și tocmească lucrul, și, dacă se vor încredința și vor vrea să meargă în țeară, să fie volnici; iară și Domnul, săvai noi, săvai fratele nostru, cui ne vom încredința, datori să fim a ne ținea cuvîntul și credința stătătoare și necăcată.

Asupra acestii frății, la care ne au tras și ne au adus sfînta poruncă a dragosteii dumnezeestii și vecineștii, legămu-ne unul altuia, cu dumnealui, cu fratele nostru, ce e mai sus zis, într'acest jurămîntu, și ne încredințăm și ne adevărim unul altuia într'acest chip: Noi, ce sîntem mai sus scriși, Mihail Radul Voivodă, jurămu-ne fratelui nostru, lui Gheorghie Ghica Voivodă, pre numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfînt, întru unul Dumnezeu ce este întru nedespărțita Troiță închinat și proslăvit, făcătorul ceriului și al pămîntului și a toate văzutele și nevăzutele, și pre întruparea unuia den Troiță a Fiului și a Cuvîntului, și pre toată iconomia lui ce au lucrat pre lume cu trupul drept spăsenia noastră, și pre prea-sfînta și prea-curata muma lui, și pre dumnezeasca Evanghelia lui, și pre sfînta crucea lui, și pre toți sfinții lui, cei fără trup și cei trupeani, și pre spăsenia sufletului nostru, cum eă frăține-mieă voiă să fiă frate drept, cu toată curata conștienție (2) și cu nefățarnica dragoste, pînă cînd ne va milui Dumnezeu cu Domniile noastre. Și aceste puncte toate nevătămăte vom să nevoim a le păzi, petrecînd cu dumnealui vecinătate frumoasă. Drept aceea acest prea-sfînt dumnezeesc nume, care e strajnic tuturor făpturilor lui, și i se închină tot genuchele al cereanilor (3), al pămînteanilor și a celor ce sînt de desupt, și alalte pre cît ne jurăm, și ne adevărim, așa să ne ajute în toate vremea, în tot locul, cum vom și păzi frățirea și legătura noastră aăsta ce

(1) Cf. expresia : voie vegheată.

(2) Și in actele tipărite în vol. IV din *Studii și Documente* și în *Cronica lui Radu Popescu* încep să apară neologismele latine.

(3) Mai sus și: *trupeani*.

am legat între noi. De[ci, spre mai] vîrtoasă credință, iscălit-am cu mîna noastră și o am pecetluit cu peceatea Domniei Noastre. Дано столици нашей Бжкврици, въ лѣто битиѣ мира зрѣз, спасениѣ же мчра, ахни и началства нашего первое, мца ноемв. нї дни (1).

Io Mihail Voevod. L. S.

(1) *Magazinul istoric*, II.

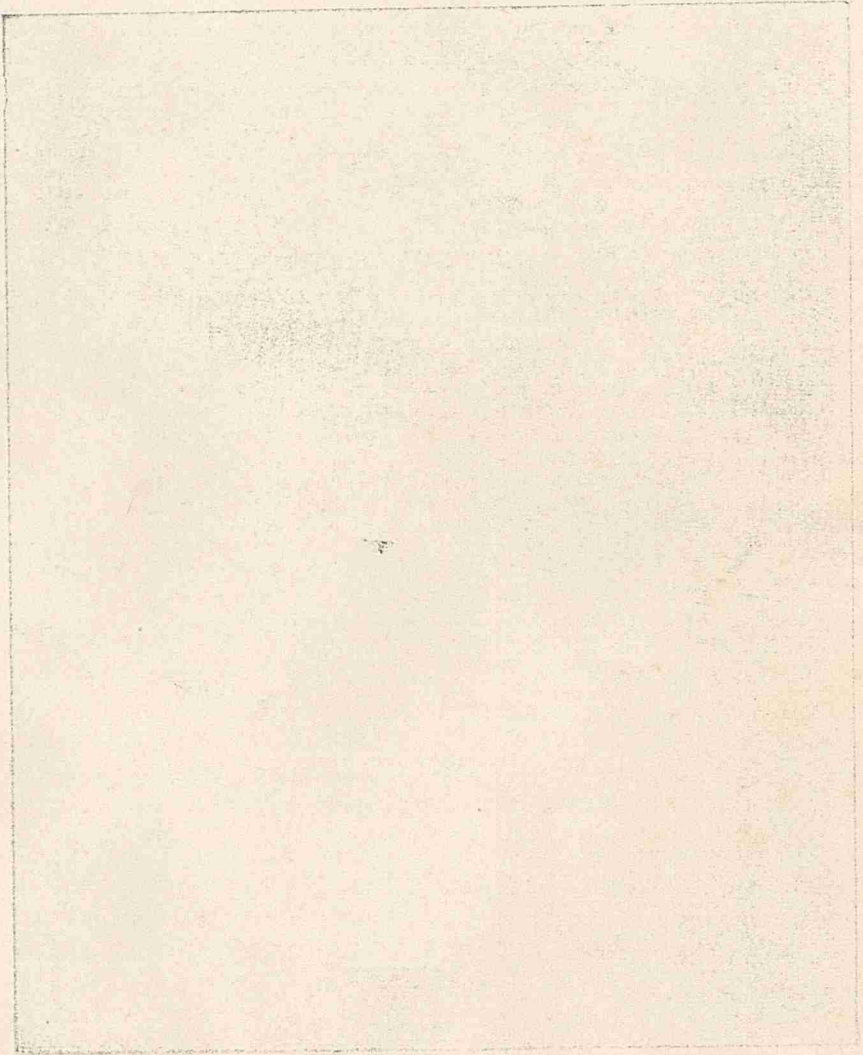

Mihail Radu Voevod (Mihnea)

(După o stampă contemporană, descrisă întâiu de Bălcescu, în *Magazinul istoric*, V).

Faint, illegible text located below the rectangular frame.

Faint, illegible text located at the bottom of the page.